

Білет 21. Пытанне 1. БССР у другой палове 1940-х–1980-я гг.: асноўныя дасягненні ў галіне сацыяльна-эканамічнага развіцця.

1. 1945 - сярэдзіна 1950-х гг.

З заканчэннем Вялікай Айчыннай вайны пачаўся працэс пасляваеннага аднаўлення. Гэты працэс праходзіў ва ўмовах захавання камандна-адміністрацыйнай сістэмы і цэнтралізаванага планавання. У 1946 г. быў прыняты план развіцця краіны на 1946–1950 гг. (пяцігадовы план), які прадугледжвае аднаўленне народнай гаспадаркі, разбураных гарадоў і фабрык, выхад на многія даваенныя паказчыкі. Урад СССР выдзеліў значныя сродкі з агульнарэспубліканскага бюджэту на аднаўленне БССР. Частку сродкаў атрымалася здабыць за кошт рэпарацый - выплат ад краін, якія прайгралі.

Увядуць у эксплуатацыю Мінскі аўтамабільны завод, Мінскі трактарны завод, многія машынабудаўнічыя заводы і фабрыкі. Будуць адноўлены разбураныя прадпрыемствы. Да пачатку 50-х гг. у цэлым атрымаецца выйсці на шматлікія даваенныя паказчыкі ў прамысловасці.

У сельскай гаспадарцы становішча было больш складаным. адсутнічала сельскагаспадарчая тэхніка, нехапала жывёлы, у сялян адсутнічалі эканамічныя стымулы. Захоўваліся працадні (адзінка ўліку працы ў калгаснікаў). Гандаль прадукцыяй быў абмежаваны, сяляне шмат у чым выжывалі за кошт прадукцыі з прысядзібных участкаў. У заходніх рэгіёнах БССР будзе праведзена калектывізацыя. Заможныя гаспадаркі будуць ліквідаваны. З 1953 г. дзяржава павысіць закупачныя цэны на сельскагаспадарчую прадукцыю, будзе зняты шэраг абмежаванняў для простых сялян, што аблегчыць іх становішча.

2. Сярэдзіна 1950-х - першая палова 1960-х гг.

У сярэдзіне 1950-х гг. СССР узначаліць Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў. Адбудуцца пэўныя змены ва ўнутрыэканамічным развіцці краіны. У прамысловасці асноўны націск будзе зроблены на развіццё цяжкай прамысловасці. Пачнецца выпуск першых кар'ерных самазвалаў на базе Беларускага аўтамабільнага завода (БелАЗ) у Жодзіне. У Мінску на заводзе электронных вылічальных машын будзе выпушчаны ЭВМ "Мінск-1". З канвеера сыдуць першыя халадзільнікі і тэхніка "Атлант".

У Салігорскім раёне будуць адкрыты вялікія залежы калійных соляў, што дасць магчымасць наладзіць выпуск і вытворчасць мінеральных угнаенняў. У Гомелі ў гэты перыяд будзе запушчаны Гомельскі супер-фасфатны завод, а ў Гродне - Гродзенскі азотна-тукавы завод, якія сталі лакаматывамі хімічнай галіны. Акрамя гэтага быў пабудаваны Полацкі нафтаперапрацоўчы завод, сыравіна для якога пастаўлялася як з тэрыторыі Расіі, так і з Рэчыцкага раёна, дзе была знойдзена нафта.

Досыць хутка ў 50-60-я гг. ішоў працэс урбанізацыі і будаўніцтва новых гарадоў. Так у БССР былі пабудаваны Светлагорск, Салігорск, Наваполацк.

У сельскай гаспадарцы таксама адбыліся пэўныя змены. Цэлы шэраг калгасаў ператварыўся ў шматгаліновыя гаспадаркі. З мэтай павелічэння

пасяўных плошчаў і колькасці прадукцыі ў БССР пачалося ажыццяўленне меліярацыі. Меліярацыя - прыстасаванне зямель да сельскагаспадарчай дзейнасці. Гэты працэс, у асноўным, ажыццяўляўся за кошт асушэння балот.

Пры гэтым развіццё сельскай гаспадаркі адрознівалася пэўным валютарызмам кіраўніцтва СССР. Ігнараваліся аб'ектыўныя законы вядзення гаспадаркі. Так, напрыклад, на тэрыторыі паўночных рэгіёнаў Беларусі пачалося вырошчванне кукурузы, хаця гэта не адпавядала прыродна-кліматычным умовам.

3. Другая палова 1960-х - першая палова 1980-х гг.

Другая палова 1960-х - першая палова 1980-х гг. увойдзе ў гісторыю як перыяд кіравання Леаніда Ілліча Брэжнева і адзначыцца цэлым шэрагам супярэчнасцяў у эканамічным развіцці. Хуткімі тэмпамі развіваліся электронная і радыётэхнічная прамысловасць, вытворчасць сродкаў сувязі. Шырокае распаўсюджванне ў побыце атрымаюць халадзільнікі, пральныя машыны, газавыя і электрычныя пліты. Аднак будзе адчувацца недахоп каляровых тэлевізараў, толькі пачыналася вытворчасць відэатэхнікі і персанальных камп'ютараў. У першай палове 70-х гг. было ўведзена ў эксплуатацыю больш за 90 новых заводаў і фабрык, сярод якіх нафтаперапрацоўчы завод у Мазыры, металургічны завод у Жлобіне, шынны камбінат у Бабруйску.

У 60-я гг. пад кіраўніцтвам Старшыні Савета Міністраў СССР Аляксея Касыгіна будзе праведзена рэформа, накіраваная на павышэнне эфектыўнасці і самастойнасці прамысловай галіны. Аднак першапачатковы поспех будзе кароткатэрміновым, а правядзенне рэформы будзе згорнута.

Ужо ў 70-я, асабліва ў 80-я гг., будзе назірацца дэфіцыт многіх тавараў, асабліва штодзённага і народнага спажывання. Гэты феномен будзе тлумачыцца тым, што цяжкая прамысловасць пераважала над лёгкай. І хоць вытворчасць прамысловай прадукцыі ў 70-я - 80-я гг. і вырасла ў 3 разы, аднак дэфіцыт адчуваўся ўсё вастрэй. Паступова наспявалі прыкметы стагнацыі - застою ў развіцці сацыяльна-эканамічнай сферы. Прычыны ўзнікнення стагнацыі заключалася ў захаванні камандна-адміністрацыйнай сістэмы, цэнтралізаваным планаванні і размеркаванні рэсурсаў і нізкай зацікаўленасці прадпрыемстваў у высокай эфектыўнасці.

Сельская гаспадарка БССР у 70-я - 80-я гг. пачне спецыялізавацца на развіцці мясной і малочнай жывёлагадоўлі, вырошчванні бульбы, лёну, цукровых буракоў. Будзе збудаваны цэлы шэраг механізаваных ферм, птушкафабрык. Працягваўся працэс меліярацыі. Меліярацыя садзейнічала павышэнню ўраджайнасці, аднак нанесла істотную шкоду экалогіі рэгіёну. Цэлы шэраг земляў аказаліся «перасушанымі» і малаэфектыўнымі. Будзе праводзіцца працэс хімізацыі - унясенне ў глебу хімічных угнаенняў, аднак празмерная хімізацыя толькі абвастрыла экалагічныя праблемы.

4. Другая палова 1980-х гг.

Да сярэдзіны 80-х гг. стала відавочна, што эканоміка СССР знаходзіцца ў складаным становішчы. Застой (стагнацыя) запатрабавалі прыняцці

тэрміновых мер. Будзе абраны курс на інтэнсіўны шлях развіцця эканомікі. Меркавалася павелічэнне не колькасных, а якасных паказчыкаў за кошт выкарыстання найноўшых дасягненняў навукі і тэхнікі. Уводзіліся рыначныя прынцыпы рэалізацыі прадукцыі, значна скарачаліся планавыя паказчыкі, уводзіўся гаспадарчы разлік і самафінансаванне. Прадпрыемствы мусілі самі зарабляць грошы за кошт рэалізацыі прадукцыі. Упор рабіўся на выпуск тавараў і прадукцыі лёгкай прамысловасці і народнага спажывання.

Аднак ні гледзячы на ўсе пазітыўныя змены - эканоміка па-ранейшаму заставалася ва ўладзе камандна-адміністрацыйнай сістэмы, а многія кіраўнікі проста не ўмелі працаваць па-новаму, захоўвалася дзяржаўнае рэгуляванне. Сацыяльна-эканамічнае становішча працягвала пагаршацца, расла інфляцыя, адчуваўся востры дэфіцыт, вярнулася картачная сістэма.

Аналагічныя працэсы адбываліся і ў сельскай гаспадарцы. У калгасах амаль перасталі закупляць сучасную тэхніку, скарацілася колькасць угнаенняў, пачалося падзенне вытворчасці прадуктаў харчавання.

Пагоршыла і без таго складаную эканамічную сітуацыю аварыя на Чарнобыльскай АЭС 26 красавіка 1986 г. Чарнобыльская катастрофа нанесла БССР шкоду сувымерную з 32 рэспубліканскімі бюджэтамі, а 23% тэрыторый аказаліся заражаныя радыеактыўнымі адходамі. 20% былі выведзены з гаспадарчага абароту, а ад радыяцыі па розных падліках пацярпела 2,3 млн. чалавек.

У канцы 80-х - пачатак 90-х гг. было вырашана перайсці да разнастайных форм уласнасці. У 1990 г. быў прыняты закон «Аб уласнасці», які ўводзіў прыватную форму ўласнасці. Улады спадзяваліся стымуляваць прыватную ініцыятыву, аднак эканамічны крызіс дасягнуў занадта шырокага размаху. Няздольнасць улад вырашыць як эканамічныя, так і палітычныя праблемы, прывяло не толькі да сур'ёзнага сацыяльна-эканамічнага крызісу, але і да распаду СССР.